

KASB-HUNAR TA’LIMIDA DUAL TIZIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI

Nosirova Muxlisa

*Andijon viloyati Buloqboshi tuman 2-son Politeknikumi informatika fani
o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada kasb-hunar ta’limi tizimida dual ta’lim modelini joriy etish va uning samaradorligini oshirish yo‘llari tahlil qilingan. Dual ta’lim tizimi o‘quvchilarni nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalarni uyg‘unlashtirish asosida tayyorlashga xizmat qilishi, ish beruvchilar va ta’lim muassasalari hamkorligini kuchaytirishi ta’kidlangan. Tadqiqotda xorijiy mamlakatlar tajribasi va O‘zbekiston ta’lim tizimidagi amaliyotlar o‘rganilib, dual tizim samaradorligini oshirish uchun taklif va tavsiyalar berilgan. Shu bilan birga, dual ta’lim asosida talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmlari ham yoritilgan.

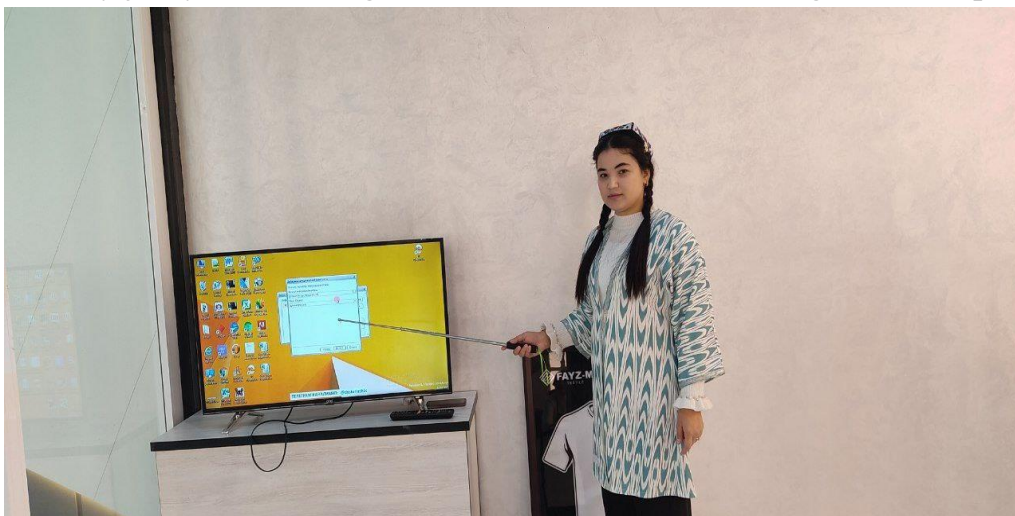
Kalit so‘zlar: Dual ta’lim tizimi, kasb-hunar ta’limi, samaradorlik, nazariya va amaliyot uyg‘unligi, kasbiy kompetensiya, ish beruvchilar bilan hamkorlik.

Hozirgi globallashuv va raqobatbardosh mehnat bozorida malakali va kasbiy kompetensiyalarga ega kadrlar tayyorlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, kasb-hunar ta’lim tizimida o‘quvchilarning nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalarini uyg‘un holda shakllantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, ta’lim jarayoniga dual tizimni joriy etish zamonaviy ta’lim metodikasining samarali shakli sifatida e’tirof etilmoqda. Dual ta’lim — bu o‘quvchilarning ta’lim muassasasi va ishlab chiqarish korxonasida bir vaqtda tahsil olishi orqali nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirishga xizmat qiluvchi tizimdir [1].

Jahon tajribasidan ma’lumki, Germaniya, Avstriya, Shveytsariya kabi rivojlangan mamlakatlarda dual ta’lim tizimi asosida kasb-hunar ta’limi yo‘lga qo‘yilib, yoshlarning bandligi va kasbiy tayyorgarlik darajasi yuqori natijalarga erishmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-fevraldagi “Kasb-hunar ta’limi tizimini yanada rivojlantirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5000-son qarori asosida ham dual ta’lim tizimini rivojlantirish belgilangan [2]. Bu esa, mamlakatimizda ushbu modelni bosqichma-bosqich joriy

etish va u orqali yoshlarning zamonaviy kasbiy bilim va ko‘nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Dual ta‘lim tizimi samaradorligini oshirishning asosiy yo‘llari — bu, avvalo, ta‘lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o‘rtasidagi mustahkam hamkorlikni ta‘minlashdir. Ta‘lim jarayonida amaliyot darslari ish beruvchilar ehtiyojiga mos ravishda tashkil etilishi, o‘quvchilarning ishlab chiqarish muhitida real kasbiy jarayonlarni o‘rganishi ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qiladi [3].

Mutaxassislarning ta‘kidlashicha, dual tizim asosida tahsil olayotgan o‘quvchilarda kasbiy kompetensiyalar shakllanishi tez va samarali kechadi. Jumladan, Nazarova E. o‘z tadqiqotida dual ta‘lim jarayonida o‘quvchilar o‘zlashtirayotgan bilimlarning amaliyot bilan bog‘liq holda rivojlanishi, ularning bandlik darajasini oshirish va kelgusidagi kasbiy faoliyatda moslashuvchanlikni ta‘minlashini qayd etgan [4].

Bundan tashqari, dual tizim asosida ta‘lim tashkil etishda quyidagi jihatlariga alohida e‘tibor qaratish maqsadga muvofiq:

Ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlik memorandumlarini tuzish;

Amaliyot dasturlarini zamonaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqish;

O‘quvchilarning amaliyot jarayonidagi faoliyatini reyting asosida baholash;

Talabalarning kasbiy motivatsiyasini oshirish uchun rag‘batlantiruvchi mexanizmlarni joriy etish.

Xorijiy tajriba tahlili shuni ko‘rsatadiki, Germaniyada dual tizim asosida tahsil olayotgan o‘quvchilarning 90 foizdan ortig‘i o‘qishni tamomlagach, doimiy ish

joyiga ega bo‘lishadi [5]. O‘zbekiston sharoitida esa, bu tizim hali to‘liq joriy etilmagan bo‘lsada, mavjud pilot loyihalar ijobiy natijalar bermoqda.

Dual ta’lim tizimining ijobiy tomonlari va ularning tahlili

1. Nazariya va amaliyotning uyg‘unligi:

Dual ta’lim tizimining asosiy ustunliklaridan biri – bu nazariy bilimlar va amaliy ko‘nikmalarning bir vaqtning o‘zida o‘zlashtirilishidir. Bu jarayon o‘quvchilarni real mehnat bozoriga tayyorlaydi va ularda kasbiy layoqatning shakllanishiga xizmat qiladi. O‘quvchilar o‘rganayotgan bilimlarini bevosita ishlab chiqarish muhitida sinab ko‘rish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Mazkur model ta’lim samaradorligini oshiradi, chunki o‘quvchilar faqat nazariy bilimga tayanib qolmay, real muammolar bilan ishlashni ham o‘rganadi. Bu esa ularni ish joyida tez moslashuvchan va raqobatbardosh bo‘lishlariga olib keladi.

2. Ishlab chiqarish bilan bevosita integratsiya:

Dual ta’lim o‘quvchilarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlab chiqarish korxonalariga integratsiya qilishga yordam beradi. Talabalar amaliy mashg‘ulotlarni korxonalarda o‘tash orqali sohadagi texnologiyalar bilan yaqindan tanishadilar va kasbiy muhitni chuqur anglaydilar.

Bu yondashuv mehnat bozorining ehtiyojlariga mos kadrlar tayyorlashni ta’minlaydi. Ishlab chiqarish korxonalari o‘zlari uchun kerakli xodimni tayyorlashda bevosita ishtirok etadi, bu esa ularning manfaatdorligini oshiradi:

3. Bitiruvchilarning ishga joylashish ko‘rsatkichi yuqori bo‘lishi:

Dual tizimda tahsil olgan o‘quvchilarning katta qismi amaliyotni o‘tagan korxonalarda doimiy ish bilan ta‘minlanadi. Masalan, Germaniyada dual ta‘limni tugatgan o‘quvchilarning 90% dan ortig‘i o‘sha korxonalarda ish boshlaydi.

Bu model yoshlar bandligini ta‘minlashda muhim vosita hisoblanadi. O‘zbekiston sharoitida esa bu tizim orqali bitiruvchilarning bo‘sh qolishi va ishsizlik muammosini kamaytirish mumkin.

4. Kasbiy motivatsiyaning ortishi

Dual ta‘limda o‘qiyotgan o‘quvchilar o‘z kasbining mohiyatini chuqur anglab yetadilar. Ish joyidagi faoliyat, ishlab chiqarish jarayoni va ijtimoiy muhit o‘quvchida kasbga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Motivatsiyaning ortishi ta‘lim sifatining oshishiga olib keladi. O‘quvchi amaliy faoliyat orqali o‘zini foydali his qiladi, bu esa uni yanada faolroq va mas‘uliyatli bo‘lishga undaydi

Shu bois, kasb-hunar ta‘limi tizimida dual ta‘lim samaradorligini oshirish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, amaliyot darslarini real ish joylarida tashkil etish va o‘quv dasturlarini mehnat bozori ehtiyojlari asosida shakllantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shumilov, S. (2017). Til va madaniyatning o‘zaro bog‘liqligi: Milliy identifikatsiya va kontent yaratish. Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar Uyi.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-fevraldagi PQ-5000-son Qarori.

3. Boboev, X. (2020). Kasb-hunar ta‘limida dual tizim asoslarini joriy etishning nazariy asoslari. Toshkent: Ilm Ziyos.

4. Begmuradovich, S. A. (2025). EINSATZ VON INFORMATIONSTECHNOLOGIE IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИССЛЕДОВАНИЯ, 1(3), 97-102.

5. Bekmuradovich, S. A. (2025). The usage of modern educational technologies in teaching a foreign language in higher educational institutions. Ta‘lim, tarbiya va innovatsiyalar jurnali, 1(2), 180-184.

6. Begmuradovich, S. A. (2023). INTEGRATION OF EDUCATIONAL PROCESS FORMS. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOY TADQIQOTLAR| JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH, 2(2), 20-23.

7. Суяров, А. Б. (2025). ТЕХНОЛОГИИ ОРГАНИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ. ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(2), 9-15.

8. Суяров, А. Б. (2025). СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ. YANGI O ‘ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 2(2), 217-225.

9. Самиева, Г. Т., & Аликулов, Х. Т. (2023). НОВЫЙ УЗБЕКИСТАН И ПЕРЕХОД В «ЗЕЛЕНУЮ ЭКОНОМИКУ». Экономика и социум, (11 (114)-1), 994-998.

10. Samieva, G. T., & ugli Alikulov, K. T. (2024). MINTAQADA “YASHIL IQTISODIYOT” ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O ‘SISHNI TA’MINLASH MASALALARI. THE INNOVATION ECONOMY, 4(04).

11. Alikulov, H. (2023). “YASHIL IQTISODIYOT”–KELAJAK IQTISODIYOTING ASOSI. Nashrlar, 474-477.

12. Matqosimova, M. E. Q. (2022). SMS LARDA ELLIPTIK STRUKTURALAR. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(12), 181-186.